

שמחה המותרת

להתחיל לשמוח כמו בזמן העתיד לבוא

איתא בספרים שחודשי תמוז ואב מחודשי הקיץ היו צריכים להיות זמן שמחה, להיותם לאחר זמן מתן תורתנו, אלא שמצד ענייני החטאים גרמו שבחודשים אלה יהיו "צום הרביעי וצום החמישי". וכיוון שהכוונה בכל עניין של קלקול היא שעל-ידי תיקון הקלקול יתוסף עילוי גדול יותר, באופן של "כפליים לתושייה", כמו בלוחות שניות שלאחרי חטא העגל - הרי מובן שלעתיד לבוא יהיו חדשי תמוז ואב זמן שמחה, ושמחה גדולה ביותר.

ואחת ההכנות לזה, שכאשר נמצאים בזמן הגלות, שזוהי הדרך שבה הולכים מבית שני, שלא נתקיים לעד, להיותו בידי אדם, לבית שלישי שיהיה קיים לעד כיוון שיהיה בניין בידי שמים, והרי אני מאמין שיבוא בכל שעה - עושים כבר עניין של שמחה [שמחה של מצווה בכלל, ובפרט התוועדות של שמחה לחיזוק היהדות] בתקופת תמוז ואב - כפי שנפעל על-ידי כ"ק מו"ח אדמו"ר לקבוע את ימי "ב"ג תמוז לימי שמחה - וזו ההכנה לגאולה, וייתן השם יתברך שתהיה הגאולה למטה מעשרה טפחים על-ידי משיח צדקנו במהרה בימינו, בשנה זו ממש.

(שיחת יום ג' פ' פינחס, י"ב תמוז ה'תשי"ד. תורת מנחם כרך יב, ע' 115)

שמחה של מצווה

וזהו הנקרא שמחה של מצווה, שהוא עיקר עבודת האדם בעולם הזה. ועל זה נאמר "תחת אשר לא עבדת את ה' אלוקיך בשמחה ובטוב לבב כו'" - כי מאוד צריך להיות שמחה וטוב לבב בשמחה עזה, מהמשכת עצמות אור אין סוף ב"ה על-ידי המצוות, שאין כל העולמות ערך אליו כלל כו'. ולכן אף שיהיה בעיניו כרשע, וידע שיקבל עונש בגיהנום עבור זה או ייסורי עולם הזה, אף-על-פי-כן יהיה שמח וטוב לב משמחה של מצווה.

(קיצורים והערות לתניא ע' מו. מאמרי אדמו"ר הזקן ענינים ע' ריא ואילך)

לזכות

אנשי החסד הדגולים

הרה"ח ר' אברהם משה דייטש והרה"ח ר' גבריאל גופין שיחיו

ולע"נ האחים הרה"ח ר' זלמן יודא ור' יוסף יצחק,

בני הרה"ח ר' שלום ישעי' ע"ה דייטש

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות
לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • אגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

א'מג

ערב שבת קודש

פרשת מטות

כ' בתמוז התשע"ד

יוצא לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

הלכות ומנהגי חב"ד

שבת קודש פרשת מטות

כ"א בתמוז

בשבתות של 'בין המצרים' יש להישמר מעניינים של חשש אבלות, יותר מבשאר שבתות השנה, כדי שלא לתת מקום לחשש אבלות בשבת! הפטרה: "דברי ירמיהו" (ירמיה א, א"ב, ג). מנחה: קוראים בתורה (וכן בשני וחמישי הבעל"ט) לכהן - עד "לעיני כל מצרים" (לג, ג, כמנהג העולם). ללוי - עד סוף כל המסעות (לג, מט)², ולשלישי - מ"ידבר ה'... בערבות

(1) לקוטי שיחות כרך ד עמ' 1091. ומציין לחגיגה (יה, סע"א) - שגם איסור התירו שם מטעם כעין זה, ע"כ. והיו שנים שבהן הקפיד הרבי להתוודע בכל אחת משבתות בין המצרים. והנה בהלכות אבל (שו"ע יו"ד ס' ת) נפסק שיש אבלות בשבת, ורק אבלות דפרהסיא אסורה אז. על-כן אין לתמוה על שלמנהגו אין מברכים שהחינו בשבת שבין המצרים, שהרי אין זה 'בפרהסיא'. אמנם בכמה שיחות הלשון היא שבשבת "אין בכלל אבלות": לקו"ש ח"ב, 358 - מש"פ מט"מ תש"ו. (בהנחה - תו"מ יד, 223) אין עצבות, וכדי למנוע כל ספק, צ"ל בשמחה יתירה, כסעודת שלמה בשעתו. לקו"ש ח"ד, 1090 ('שערי המועדים - תמוז' ס' מה. ראה תו"מ כ, 195) וש"נ לעוד שיחות) "אין בה אבלות". תורת מנחם כג, 201 - שכל ענייני בין המצרים אינם שייכים בשבת. סה"ש תש"ב, 566 שבת הו"ע הקדמת רפואה למכה, כי שבת שייכת לגאולה.

ולכאורה כל זה הוא רק מצד העניין הרוחני של ש"ק, ועל-דרך האמור בלקוטי שיחות ח"כ, ס"ע 354 מס' פלח הרימון בשם אדה"ז, שלפני נשמות הגבוהות כרשב"י לא ה' חורבן, ואעפ"כ [כמו שבלקו"ש ח"ה, עמ' 149 בהערה מזכיר הרבי שאעפ"כ נחבא הרשב"י במערה] חייבים הם בכל דיני האבילות דבין המצרים.

(2) "אין להפסיק בהם [בין המסעות], שהוא כנגד שם מ"ב" - ס' צרור-המור פ' מסעי, הובא במ"א ס' תכח סוף ס"ק ח. הובא ללא הסתייגות בשערי אפרים (ז, ח), במשנה ברורה (תכח, כא), בכף החיים (שם ס"ק לט) ובליקוטי מהרי"ח (סא, ב). ואם כי בערוך השולחן (שם ס"ו ס' ג, וכן בשערי אפרים על השערי אפרים שם ובתיקון 'איש מצליח') כתב שנהגים כך רק "בשבת שחרית", אבל מנהגו להיזהר בזה גם במנחת שבת, ובימי שני וחמישי (היום יום, כג תמוז. ספר-המנהגים עמ' 14. לוח כולל-חב"ד. בס' המנהגים ובלוח לא הזכירו כלל את הקריאה דשבת שחרית, ואולי אין בזה חידוש כיוון שגם אחרים נוהגים כך, אבל לפועל יש להזכיר זאת. ובפרט שבכל החומשים שראיתי - כולל ספר חת"ת, הוצאת קה"ת,

מואב... עד "לרשת אותה" (לג, נג)³. פרקי אבות - פרק א'⁴.

יום ראשון,

כ"ב בתמוז

שיעור חומש דהיום - עד "בערבות מואב" (לג, מט)⁵.

יום שני,

כ"ג בתמוז

שיעור חומש דהיום - עד "לרשת אותה" (לג, נג)⁵.

יום שלישי,

כ"ד בתמוז

שיעור חומש דהיום - מ"והתנחלתם" (לג, נד). ומכאן ואילך - כרגיל.

כפר"ח"ד תשס"ד (!) - נדפס 'שני' בפסוק "על ים סוף" (לג, י). והעיר ע"ז בשערי רחמים הנ"ל ובחומש 'שי למורא'. מה גם לדין, שנוגע לסיום והתחלת שיעורי חומש דחת"ת בימים הראשונים של השבוע הבא.

(3) ספר-המנהגים ולוח כולל-חב"ד הנ"ל. וע"ע בס' 'דרכי חיים ושלום' עמ' עה (ולא חילק בין שבת לחול ככפרשיות אחרות, לא בעניין הזהירות ולא בעניין ההפסקות), ומפורש בספרו ניומקי או"ח שם, שזקנו היה קורא בחול כבשבת.

(4) במנהגי מהרי"ל (הוצאת מכון ירושלים עמ' קנב, והמהדיר לא ציין מקור קדום ממנו) הובא הסימן נפ"ש (נשא, פינחס, שופטים) כסימן להתחלת הלימוד בפרקי אבות בשבתות שלאחרי חג השבועות, הובא בס' 'בין פסח לשבועות' פ"ה סל"ב (ומשם לספר השיחות תש"נ ח"ב עמ' 652 הערה 115). שם בהערה נג העיר שהדבר מובא במהר"ל לסיום מחזורים! אמנם "התורה - על הרוב תדבר", כי בקביעות נדירה כבשנה זו אין סימן זה תקף (וחבל שלא הזכיר זאת בס' 'בין פסח לשבועות' הנ"ל, שבדרך-כלל עוסק בכל הקביעות).

(5) 'הגהות לסדר רבנו הזקן' [של הרבי, הוצאת קה"ת, ברוקלין תשס"ז] עמ' לג הערה 126.

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ' בתמוז ה'תשע"ד - כ"ז בתמוז ה'תשע"ד

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ' בתמוז	הלי שגגות פרק יב-יד.	הלי שכירות פרק ז.	מ"ע עב.
ש"ק	כ"א בתמוז	פרק טו. הלי מחוסרי כפרה.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק ח.	מ"ע סח. עה. עו.
א'	כ"ב בתמוז	פרק ג-ה.	פרק ט.	מ"ע עד. עז.
ב'	כ"ג בתמוז	הלי תמורה.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק י.	מל"ת קו. מ"ע פז.
ג'	כ"ד בתמוז	פרק ד. לב טהור וגוי. ספר טהרה והוא ספר עשירי.. הלי טומאת מת.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יא.	מל"ת קז. מ"ע קז.
ד'	כ"ה בתמוז	פרק ג-ה.	פרק יב.	מ"ע קז.
ה'	כ"ו בתמוז	פרק ו-ח.	פרק יג.	מ"ע קז.
ו'	כ"ז בתמוז	פרק ט-יא.	הלי שאלה ופקדון.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קז.

זמני השבוע*

תאריך	עלות השחר**		זמן זריחת החמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת החמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה						
ו', כ' בתמוז	3.17	4.22	5.54	9.15	12.47	1.22	7.46.7	8.14
ש"ק, כ"א בתמוז	3.18	4.23	5.55	9.15	12.47	1.22	7.46.2	8.13
א', כ"ב בתמוז	3.19	4.24	5.55	9.15	12.47	1.22	7.45.7	8.13
ב', כ"ג בתמוז	3.20	4.25	5.56	9.16	12.47	1.22	7.45.2	8.12
ג', כ"ד בתמוז	3.21	4.26	5.57	9.16	12.47	1.22	7.44.7	8.12
ד', כ"ה בתמוז	3.23	4.26	5.57	9.16	12.47	1.22	7.44.1	8.11
ה', כ"ו בתמוז	3.24	4.27	5.58	9.17	12.47	1.22	7.43.5	8.10
ו', כ"ז בתמוז	3.25	4.28	5.59	9.17	12.47	1.22	7.42.9	8.10

* הזמנים מתייחסים לאזור המרכז. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות. ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין. *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטין" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש	הדה"נ	צה"ש
מטות	7:09	8:25	7:25	8:28	7:17	8:29	7:26	8:27
מסעי	7:05	8:21	7:21	8:23	7:13	8:24	7:22	8:22

עורך אחראי: לוי צחק שייקביץ • עורך: נחמיה קפלון • הגהה: יוסף צחק אולידורט

מו"ל: מכון ליובאוויטש שעלייד צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו - המרכז

יור: הרב יוסף צחק הכהן אהרונב

כתובת: ת"ד 14 כפר-חב"ד 6084000, טל' 03*9607588, פקס: 03*9606169

ISSN 0793-7474 אינטרנט: www.chabad.org.il דואר אלקטרוני: chabad@chabad.org.il

ויהי מורא שמים עליכם

אנטיגיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק. הוא היה אומר: אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על־מנת לקבל פרס, אלא הוּו כעבדים המשמשין את הרב שלא על־מנת לקבל פרס;

ויהי מורא שמים עליכם (פרק א, משנה ג)

פירוש רבינו עובדיה מברטנורא:

פרס – לשון ערך, "בערכך" מתרגמינן "פורסניה" והוא מה שאדם נותן למי שעבד אותו והוא אינו חייב בדין ליתן לו כלום, כמו מה שייתן אדם לבנו קטן, או לאשתו, או לעבדו מפני קורת־רוח שעשו לו, ואפילו לחקות פרס כזה לא יעבוד אדם את בוראו אלא מאהבה בלבד.

פירוש כ"ק אדמו"ר:

השאלות במשנתנו: א) הרי זה בניגוד למה שכתוב "כבד את אביך ואת אמך למען יאריך ימך" (ועוד היוצא בזה), שזה, לכאורה, על־מנת לקבל פרס? ב) למה לא התחיל התנא בצד החיובי ("הוּו כעבדים כו")? ג) "ויהי מורא שמים עליכם" – הלא יראת ה' היא אחת מרמ"ח מצוות עשה שבתורה, ולא הנהגה של מידת חסידות? ד) מה פשר הלשון "עליכם" (ולא "בכם").

והביאור:

מצד שורת־הדין רשאי אדם לעבוד את ה' על־מנת לקבל פרס, כמאמרם ז"ל: "לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה". ועל זה נאמר "למען יאריך ימך". והתנא מחדש לנו כאן, במילי דחסידותא, שאף־על־פי־כן "אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על־מנת לקבל פרס".

והנה, מאומרו "אל תהיו כעבדים" מובן שמדובר באדם שהוא בדרגת "עבד", שבהפקירא ניחא ליה. אי לזאת, צריכים להודיעו בתחילה שקיימת עבודה כזו (של על מנת לקבל פרס), אלא שמצד מידת חסידות עליו לעבוד את קונו שלא על־מנת לקבל פרס. לכן התנא מקדים "אל תהיו כו", ורק אחר כך הוא אומר "אלא הוּו כו".

והנה מבואר בחסידות שאהבה ויראה הן שתיים שהן ארבע: יראה תתאה ויראה עילאה, אהבה זוטא ואהבה רבה. ועניינן: יראה תתאה – שירא מהעונש (או על־כלי־פנים מהפגם שנגרם לו על־ידי החטא). יראה עילאה – יראת הרוממות ויראת בושת, היינו שירא מהחטא עצמו, שהוא נגד רצון ה'. אהבה זוטא – האהבה מצד הטוב המגיע אל האדם על־ידי עבודתו, הן טוב גשמי והן הטוב הרוחני ביותר. אהבה רבה – שלא על מנת לקבל פרס כלל. וסדר העבודה הוא – יראה תתאה, אהבה זוטא, אהבה רבה ויראה עילאה.

וארבע הבחינות מרוממות במשנתנו: אל תהיו כעבדים – יראה תתאה, על־מנת לקבל פרס – אהבה זוטא, שלא על־מנת לקבל פרס – אהבה רבה, ויהי מורא שמים עליכם – יראה עילאה. ומאחר שביראה עילאה גופא יש שתי דרגות: מה שהאדם ממשיך על עצמו ב"אתערותא דלתתא", והבאה מלמעלה ב"אתערותא דלעילא", שהיא "עיקר היראה", לכן אומר "ויהי מורא שמים עליכם" – לכלול גם בחינה זו שבאה מלמעלה, בבחינת מקיף על האדם.

(מהתוועדות שבתקודש פרשת פינחס תשל"ז – בלתי מוגה)

על־ידי ה'מיצר' באים אל ה'בלי מצרים'

מה למדים מהקדמת נחלתם של בני גד ובני ראובן לנחלה בארץ ישראל? • האם ימי בין המצרים הם הגורמים למאורעות שקרו בהם,

או להיפך, שהמאורעות גרמו שהימים נקראים "בין המצרים"? • להפוך את הימים מימי צרה לימי שמחה או להמשיך בתוכם 'נחלה בלי מצרים'? • כאשר האדם נמצא ב'מיצר', אל לו להיחלש אלא להתגבר בתוספת כוח • משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

זה הסכים משה רבינו, לאחר שהיה אצלם עניין המסירת נפש על כיבוש ארץ ישראל, באמרם "ואנחנו נחליץ חושים לפני בני ישראל" – הוגה על ידי כ"ק אדמו"ר⁵ (באידיש), ונדפס בלקו"ש ח"ח ע' 186 ואילך.

ב. ויש להוסיף בזה:

לאחרי שמשם הסכים שבני גד ובני ראובן יקבלו נחלה בעבר הירדן – הרי על ידם נתקדש גם עבר הירדן⁶, כפי שמצינו שבנוגע לכמה דינים נחשב עבר הירדן כמו ארץ ישראל⁷, ויתירה מזה, שבכמה עניינים יש מעלה בעבר הירדן לגבי ארץ

בחלק מהמלאכות, כמו מלאכת גוזז וכו' השייכות לצאן. ועפ"ז יובן הטעם שרצו להשאיר בעבר הירדן דוקא, אף שידעו שגם בארץ ישראל שנסתבחה בכל המעלות יש "ארץ מקנה", וא"כ היו יכולים לרעות את צאנם בארץ מקנה שבא"י – כי, אילו היו נכנסים לארץ ישראל, היו צריכים להתעסק גם בכל שאר המלאכות דעובדין דחול, ולא רק במלאכות השייכות לצאן.

(4) פרשתנו (מטות) לב, ז.

(5) בשילוב מאמר ד"ה ומקנה רב תש"כ.

(6) ראה לקו"ש ח"ח ע' 212 ואילך. וש"נ.

(7) ראה רמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"ד הכ"ח. הל' רוצח ושמירת נפש רפ"י. ועוד.

א. דובר אודות בני גד ובני ראובן שביקשו נחלה בעבר הירדן, כדי לעסוק במרעה צאן, ללא טרדות מענייני עולם הזה, בדוגמת המרגלים שרצו שכל בני ישראל יישארו במדבר בהבדלה מענייני העולם², אלא, שבני גד ובני ראובן רצו שתהיה הנהגה זו אצל מיעוט בני ישראל³, ועל

(1) דלכאורה, איך יתכן שלא רצו להכנס לארץ ישראל, ובפרט שהי' זה לאחרי שכבר כלו מתי מדבר, וכבר היו מוכנים להכנס לא"י, ולא הוצרכו אלא לעבור את הירדן, ועד ש"אילו זכו" היתה הכניסה לא"י באופן שאין אחרי גלות (ראה לקו"ש ח"ט ע' 346. וש"נ).

(2) נוסף לכך שלא הי' צורך במלחמה עם הלעו"ז, שהרי המלחמות היו נעשים מעצמם, וע"ד שהארון (דב"ר פ"ז, ט. ועוד) וענני הכבוד (מכילתא בשלח יג, כא. ספרי בהעלותך יו"ד, לד. במדב"ר פ"א, ב. ועוד) היו הורגים את הנחשים והעקרבים כו'.

(3) וגם המיעוט מבני ישראל – לא יהיו בהתבודדות מהעולם לגמרי (כסברת המרגלים), אלא יתעסקו עם העולם (שהרי הנשמה מלוכשת בגוף, ומוכרחת היא לעסוק בצרכי הגוף) במקצת, מיעוטא דמיעוטא, כפי המוכרח – ע"ז שיתעסקו במרעה צאן, שאז יהיו בהתבודדות מחברת אנשים, ויבואו בקלות יותר לידי דביקות באלקות ע"י מחשבה באלקות ועניינים אלקיים, ולא יכנסו לארץ ישראל, ששם יצטרכו לעסוק בכל המלאכות שהם "עובדין דחול", "הזורע והחורש כו", ולא יוכלו להסתפק רק

פרשת מטות

פרשת מטות

פרשתנו נקראת לעולם בימי בין המצרים. אומר על כך כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו:

סופם של ימים אלו להפוך ל"ימים טובים וימי ששון ושמחה" (רמב"ם סוף הלכות תעניות); ועניין זה בא לידי ביטוי בשלושת הנושאים של פרשתנו.

פרשת נדרים – מדובר בה על האפשרות של הפרת נדר, היינו שאין צורך להתרחק מענייני העולם (על-ידי נדר), אלא ניתן הכוח להעלותם ולהפכם לקדושה.

מלחמת מדיין – מסופר על חלוקת השלל של מדיין והכשרתן של כלי מדיין, היינו טהרת השלל והעלאתו לקדושה.

נחלת בני גד ובני ראובן – שבטים אלה העדיפו את עבר הירדן, בגלל היותו ארץ מקנה, ורצו להיות רועי צאן, הרחק משאונה של העיר והעולם; אך משה הבהיר להם שעיקר העבודה היא המלחמה בחומריות העולם כדי לבררה ולזככה, "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה".

(לקוטי שיחות כרך לג, עמ' 196)

וידבר משה אל ראשי המטות (ל,ב)

מדוע נקט הכתוב "מטות" ולא "שבטים"?

מטה הוא ענף קשה וחזק, שנפרד מן האילן, ואילו שבט הוא ענף המחובר עדיין לאילן, שהוא רך. לעניין נדרים דרושה בחינת "מטות" דווקא, שכן הנודר נדר מקדש את עצמו במותר לו ומתנזר גם מדברים המותרים, ועבודה זו דורשת תקיפות ונחישות.

(אור התורה במדבר עמ' א'שא)

זה הדבר אשר ציווה ה' (ל,ב)

כשיהודי עוסק בתורה הרי זה אותו הדבר עצמו שציווה ה' למשה בסיני.

(לקוטי תורה במדבר עמ' פב)

איש כי ידור נדר לה' (ל,ג)

האומר פירות אלו עלי קרבן... הרי אלו אסורין עליו, מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר (רמב"ם הלכות נדרים פ"א)

בא וראה עד היכן מגיע כוחו של הדיבור – הוא מסוגל להפוך את החול לקודש, להחיל קדושת קרבן על בהמה של חולין. מובן אפוא שאסור לזלזל בכוח זה ויש להקפיד להשתמש בו אך ורק לדברים רצויים.

(שיחת ש"פ מטו"מ תשמ"ח. התוועדות תשמ"ח כרך ד, עמ' 92)

ומלאכתן עראי¹³, או אפילו באופן ש"מלאכתן נעשית על ידי אחרים"¹³ (וגם אז נקראת "מלאכתן", שנקראת על שמם), אבל, סדר זה הוא רק אצל מייעוט מבני ישראל, כמו שבט ישכר ויהודה שעניינם הוא להורות כו"¹⁴, אבל אצל רובא דרובא מבני ישראל סדר העבודה הוא באופן של "הזורע והחורש כו"¹⁵. וכשם שהדברים אמורים בנוגע ל"קומה שלימה" של כללות ישראל¹⁶, כן הוא גם בנוגע לכל אחד מישראל, שרק בזמן מועט יש לו לעסוק בסדר עבודת בני גד ובני ראובן, ואילו רוב ועיקר הזמן צריך לעסוק בסדר העבודה של ארץ ישראל.

ג) ההתעסקות בענייני העולם באה לאחרי הכנה של מייעוט זמן שבו צריכים להיות מופשטים מהעולם ולעסוק רק בתורה, ואז יכולים לצאת לעולם ולעשות ממנו "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה".

* * *

ד. בעניין "בין המצרים"¹⁷ מצינו במדרש¹⁸ ב' פירושים: פירוש הא' – "כהיה דתנן .. בסימניו ובמצרניו" (בין מיצר וגבולי השדות¹⁹), וכמובא במפרשי התנ"ך²⁰ ש"בין המצרים" יש גובה מכאן ומכאן ואין מקום לנוס", ולכן "כל רודפיה השיגוה"¹⁷. ופירוש הב' – "יומין דעקא [=ימי צרה], משבעה עשר בתמוז עד תשעה באב".

והחילוק ביניהם: לפי פירוש הא' – "בין המצרים" הוא הסיבה לכך ש"כל רודפיה השיגוה", כיוון שהיתה "בין המצרים"; ואילו לפי פירוש הב' – "בין המצרים" הוא מסובב מזה ש"כל רודפיה השיגוה", שבגלל זה נעשו "יומין דעקא".

והעניין בזה:

ישנם חמשה דברים שאירעו בתחילת ימי בין המצרים, וחמשה דברים שאירעו בסוף ימי בין

13 ברכות לה, ב.

14 ראה יומא כו, א. סנהדרין ה, א. וש"ג.

15 שבת עג, סע"א (במשנה).

16 ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

17 איכה א, ג.

18 איכ"ר פ"א, כט.

19 פי' מת"כ.

20 פרש"י עה"פ.

ישראל, וכמו בנוגע לערי מקלט, שעניין זה התחיל משלש הערים שבעבר הירדן⁸, ועל ידם נפעל שגם שלש הערים שבארץ ישראל יהיו קולטות⁹.

אבל אף על פי כן, כללות עניין עבר הירדן הוא רק הכנה בלבד (שכדי שיהיה ענין המקלט בארץ ישראל, צריך להיות תחילה ענין המקלט בעבר הירדן), ואילו תכלית המכוון הוא בארץ ישראל. והעניין בזה בעבודה הרוחנית:

עניינם של ערי מקלט הוא – הקליטה מ"גואל הדם", שהוא היצירה הרע, ש"יורד ומסית עולה ומשטין"¹⁰, וקליטה זו נעשית על ידי התורה, כמאמר רז"ל¹¹ "דברי תורה קולטין".

ומובן, שכדי שתהיה הקליטה מהיצירה הרע כאשר נמצאים במעמד ומצב של התעסקות בענייני העולם (ארץ ישראל) – צריכה להיות ההתחלה וההכנה לזה בזמן שעדיין מופשטים מהעולם ועוסקים רק בתורה (עבר הירדן).

וכן הוא הסדר בשנות חיי האדם – שבתחילת העבודה ישנו משך זמן שהאדם צריך להיות מופשט מענייני העולם ולעסוק רק בתורה, ומשך זמן זה (עם היותו זמן מועט) פועל גם על כל השנים שלאחר זה, כאשר מתעסק בענייני העולם, שיוכל להתמודד ולהילחם עם הלעומת-זה, ולעשות מהעולם – "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה"¹².

ג. וזוהי כללות ההוראה מסיפור בני גד ובני ראובן:

א) היסוד לכל ענייני העבודה – הן העבודה בארץ ישראל והן העבודה בעבר הירדן – הוא ענין המלחמה מתוך מסירת נפש. על ידי מנוחה ושינה – לא פועלים מאומה; מוכרחים להתייגע מתוך מסירת נפש.

ב) תכלית המכוון הוא – להתעסק עם העולם ולעשות ממנו דירה לו יתברך. ורק אצל מייעוט מבני ישראל – לאחרי שיש אצלם ענין המסירת נפש – יכול להיות סדר העבודה של התבודדות קצת מענייני העולם, אם באופן ש"תורתן קבע

8 ראה גם פרש"י פרשתנו (מסעי) לה, יג.

9 ראה מכות ט, ב. רמב"ם שם פ"ח ה"ג.

10 ב"ב טז, א (ובע"י שם). וראה סה"מ ה'ש"ת ע' 159.

11 מכות יו"ד, א.

12 עקב יא, יב.

ולהעיר דמעין זה מצינו בביאור הגר"א באו"ח סרל"א ("שכל כוונותיו יהיו לשם שמים"): "שאפילו דברים של רשות... יהיו כולם לעבודת בוראך...". – שציינ על זה: "וכמ"ש בפ"ב דכתובות ברבי זקף כו' ובוה מתורץ קושיות התוספות דעבודה זרה י"א א' ד"ה צנון".

ויש לומר בשניים: (א) השל"ה הקדימו להגר"א! (ב) החביבות המיוחדת והיחס לשל"ה.

ושוב מצאתי שכן כתב גם הרה"צ ר' צדוק הכהן מלובלין בספרו 'תקנת השבין' ח"ב סי' יו"ד אות מד:

"דלא הכל זוכין להיות כרבי שאמר על עצמו [כתובות קד.] ולא נהניתי כו'... ורבי עצמו היה שולחנו שולחן מלכים, וכמו שאמרו [בע"ז יא.] שלא פסק מעל שולחנם כו' עיין שם בתוספות ד"ה שלא, ואין צורך למה שדחקו שם סוף דיבור המתחיל צנון, דפשוט הכוונה דלא נהניתי שלא הרגיש הנאת גופו רק כדרך שאמר הלל בויקרא רבה פרשה ל"ד לגמול חסד עם הדא עלובתא".

וכן כותב הרה"צ הנ"ל בספר 'ישראל קדושים' אות ה ס"ק א (מהדורת אה"ק תש"ס עמ' 14): האמת כמו שקיבלתי וכן ראיתי אחר כך באיזה ספר דהפירוש כפשיטיה, ואף שהיה על שולחנו מלא כל מעדני עולם מכל מקום הוא לא נהנה מזה כלל. דהיינו כל אכילתו היתה בקדושה יתרה כמדתו דנקרא קדוש.. להיות כל מעשיו והנאותיו לשם שמים ולא הרגיש הנאת עצמו כלל".

וכן כתב במסילת ישרים פי"ג בביאור מעלת פרישות: זהו ענין הפרישות הטוב, שלא יקח מן העולם בשום שימוש שהוא משתמש ממנו אלא מה שהוא מוכרח בו מפני הצורך אשר לו בטבעו אליו, הוא מה שהשתבח רבי... שלא נהנה מן העולם הזה אפילו באצבע קטנה, עם היותו נשיא ישראל, ושולחנו שולחן מלכים בהכרח ליקר נשיאותו, וכמאמרם ז"ל "שני גויים בבטנך" – זה רבי ואנטונינוס, שלא פסק מעל שולחנם לא חזרת ולא קשות ולא צנון לא בימות החמה ולא בימות הגשמים".

אמנם התוספות, כאמור בהערת הרבי, חילק בין "רבי" ל"אוכלי שולחנו".

ומצינו שכתירוצ התוספות בע"ז כתב גם רבינו

בחיי עה"פ תולדות כה, כב: ובמדרש שני גויים... לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. ואף על פי שמצינו שאמר רבי בשעת פטירתו לא נהניתי אפילו באצבע קטנה שלי. האמת היה שנצטער בעצמו בגופו ולא נהנה כלל מתאוות העולם כי אם במוכרחות ביותר. אבל סדר המאכלים והעידונים היו לאנשיו ואוכלי שולחנו. – אף שלא הזכיר כלל את דברי התוספות.

מאידך רבי אליהו מזרחי (הרא"ם) מזכיר תוכן דברי התוספות ואף שלא הזכיר שם כתב "כבר תירצו". ועוד ישנו תירוץ נוסף של הגור ארי' (על הפסוק תולדות שם) וזה לשונו:

"כלל ישראל ואדום שיש להם ענין מיוחד שהם גויים ורוצה לומר כי נפש חשוב יש להם ונהגים במאכל שלהם בחשיבות... לא כמו ישמעאל שאינם מקפידים על מאכלם... מה שאמר רבי... זה אין דומה לזה דצנון וחזרת אין זה הנאה כלל אלא שהיה בוחר בזה להחשיב את עצמו והוא דרך החשובים... אבל שיהיה נוטה אחר הנאות ותאוותו לא נטה...".

כאן שולל הגור ארי' פירוש התוספות ("אבל התוספות תירצו בפ"ק דע"ז בענין אחר ולפי הנראה לא קשיא") ומסיים: "דזה לא נחשב מן התאוות כלל רק מן הנאות שמחשב עצמו".

והנה אף כי לשונו דחוק קצת שהרי רבי אמר "לא נהניתי", הנה בכללות מתאימים דבריו עם פירוש השל"ה (הגר"א, רבי צדוק מלובלין והמס"י) שכ"ק אדמו"ר מאמצו. וק"ל.

והנה הרבי בלקו"ש שם מדייק שמעין הנהגת רבי שייך אצל כל אחד ואחד, שלכן דייק אדמוה"ז "רבינו הקדוש".

ואולי אפשר להביא קצת סמך לכך, ממה שנאמר באבות דרבי נתן פרק עשרים ושמונה פיסקא ה' – כהוראה לכלל: רבי יהודה הנשיא אומר כל המקבל עליו תענוגי העולם הזה מונעין ממנו תענוגי העולם הבא וכל שאינו מקבל תענוגי העוה"ז נותנין לו תענוגי העולם הבא.

זאת אומרת, שרבי מלמד לכל אחד – שאף שאכילה דרושה אך לא לשם התענוגות, אלא צריכה להיות הכוונה לשם שמים.

המצרים²¹.

ובכן: כאשר אירע המאורע הראשון מהחמשה דברים – עדיין לא היה עניין "בין המצרים", ורק מצד מאורע זה נעשה "בין המצרים", והיינו, שמאורע זה היה הסיבה שמצד זה נעשו ימים אלו "בין המצרים", "יומין דעקא". ולאחרי שנעשו "יומין דעקא" – הנה מצד העניין ש"מגלגלין²² זכות ליום זכאי", ועל-דרך זה גם להיפך, אזי נעשה "בין המצרים" ("יומין דעקא") הסיבה לכך ש"כל רודפיה השיגוה".

ועוד חילוק בין ב' הפירושים: לפי פירוש הא' – הרי "בין המצרים" מצד עצמו אינו עניין רע, ואין זה אלא שכאשר רודפים אחרי מי שנמצא "בין המצרים" הרי זה נעשה עניין רע, כיוון שאינו יכול לברוח; אבל לפי פירוש הב' – הרי "בין המצרים" הוא עניין רע מצד עצמו, "יומין דעקא".

ה. והנה, תכלית "בין המצרים" הוא – שבקרוב יהפכו לששון ולשמחה (כמו שכתוב בתנ"ך²³ ומבואר במדרשי חז"ל²⁴), ועד שמעניין "בין המצרים" יבואו ל"נחלה בלי מצרים"²⁵, "נחלת יעקב"²⁶, "לא כאברהם כו' ולא כיצחק כו' אלא כיעקב שכתוב בו²⁷ ופרצת גו"²⁸.

ועל פי זה מובן, שבהתאם לב' הפירושים ב"בין המצרים" ישנם ב' פירושים ב"נחלה בלי מצרים": ובהקדם המבואר בליקוטי תורה²⁹ [..]. בדיבור- המתחיל עניין נחלת יעקב: "נחלת יעקב נקרא נחלה בלי מצרים, ועיין מזה בפרדס³⁰ ערך נחלה". ובפרדס שם מבאר ש"נחלה בלי מצרים" קאי על ספירת הבינה. ומבאר ב' פירושים: (א) "בבינה אין מגיע שם צעקת וקטרוג הצרים הצוררים", והיינו, ש"מצרים" קאי על הצרים הצוררים, (ב)

(21) תענית כו, סע"א ואילך.

(22) שם כט, א. וש"נ.

(23) זכרי' ת, יט. וראה רמב"ם הל' תעניות בסופן.

(24) ראה תוספתא סוף מס' תענית. יל"ש ירמ' רמז רנט. פס"ד פ' על נהרות בבב. ב"ר ס"פ ויחי.

(25) ראה גם מכתב ר' מנ"א שנה זו (אג"ק ח"ח ע' תפג): "וכמדובר בהתועדות כו".

(26) ישע"י נח, יד.

(27) ויצא כה, יד.

(28) שבת קיח, סע"א ואילך.

(29) מסעי צו, ב.

(30) שער כ"ג פי"ד.

"מצרים מלשון מצר, והדבר המושג יש לו מצרים שהוא גדר הגבול, אבל בבינה ומבינה ולמעלה אין השגה כלל ואינה נגבלת, ולכן נקרא נחלה בלא מצרים, שאין לה גבול". ומבאר, ש"התפארת יקרא לפעמים נחלה בלי מצרים... בהיותו עולה למעלה בבינה" (וכמו שכתוב בליקוטי תורה ש"תפארת עולה עד הכתר אשר הוא למעלה מבחינת מצרים וגבולים).

ונמצא, שב' הפירושים שבפרדס בעניין "נחלה בלי מצרים" הם בהתאם לב' הפירושים שבמדרש בעניין "בין המצרים":

עניין "בין המצרים" כפירוש הב' שבמדרש, "יומין דעקא" – נהפך לששון ולשמחה להיות "נחלה בלי מצרים" כפירוש הא' שבפרדס, שמתבטל צעקת וקטרוג הצרים הצוררים; ועניין "בין המצרים" כפירוש הא' שבמדרש, מלשון גבולים – נהפך לששון ולשמחה להיות "נחלה בלי מצרים" כפירוש הב' שבפרדס, למעלה מהגבלת ההשגה.

ו. ומזה מובן חילוק נוסף בין ב' הפירושים:

לפי פירוש הא' שבפרדס – הרי עניין "מצרים" עצמו הוא עניין לא טוב, שצריכים לבטלו. אבל לפי פירוש הב' שבפרדס – הרי עניין "מצרים" עצמו, עניין ההשגה, הוא עניין טוב, אלא, שאין זה תכלית השלימות, כיוון שצריכה להיות גם העבודה שלמעלה מהשגה. אבל לאידך, צריך להיות גם עניין ההשגה, כי, ההשגה היא ההכנה והמעביר שעלידה באים לבחינה שלמעלה מהשגה, ויתירה מזה, גם העניין שלמעלה מהשגה, תכליתו שיומשך ויאיר בהשגה.

ועל-דרך הידוע³¹ בעניין "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך"³², שגם עניין "בכל מאדך", תכליתו שיומשך ויאיר "בכל נפשך" בכל עשר כוחות הנפש, כוחות פנימיים.

וכן הוא בעניין התורה, שעניינה השגה, אלא שצריך להיות "ברכו בתורה תחילה"³³, שהוא עניין הקבלת-עול שלמעלה מהשגה, ועניין זה צריך להיות נרגש גם בהשגה בתורה, היינו, שבהשגת

(31) ראה לקו"ת שה"ש לט, ב. ובכ"מ.

(32) ואתחנן ו, ה.

(33) ראה נדרים פא, א. לקו"ש חט"ו ע' 3. וש"נ.

התורה צריך להיות נרגש עניין האלקות שלמעלה מהשגה.

וזהו החילוק שבין תורה לשאר החכמות, להבדיל, ששאר החכמות כל עניינם הוא השגה בלבד, מה שאין כן בתורה צריך להיות נרגש גם האלקות, ובאופן שיאיר גם בהשגה, ואז גם ההנחה ("דער אפלייג") בשכל היא בתוקף ובעומק יותר, מצד האלקות שבוה השייך לעצם נפשו.

ז. והנה, על פי האמור לעיל שכאשר העניין של "בין המצרים" נהפך לששון ולשמחה אזי נעשה מ"בין המצרים" "נחלה בלי מצרים", מובן, שיש מעלה בעניין "בין המצרים", שעלידו דווקא באים לעילוי של "נחלה בלי מצרים".

ומעלה זו היא לא רק לפירוש ש"בין המצרים" היינו בין הגבולים, כמו הגבול שבעניין ההשגה (כנ"ל), אלא גם לפירוש ש"בין המצרים" היינו "יומין דעקא", מצד הצרים הצוררים – כיוון שמוה דווקא באים ל"נחלה בלי מצרים".

ומזה מובן, שכבוא זמן "בין המצרים" לא צריכה להיות נפילת הרוח (שפועלת חלישות בעבודה, כמבואר בתניא³⁴), אלא אדרבה, יש לנצל את עניין "בין המצרים" (לפי ב' הפירושים) כדי להפכו ולבוא עלידו ל"נחלה בלי מצרים".

ועל דרך זה בכל ימי השנה, שכאשר ישנו עניין המיצר ומעכב כו', צריכים להפכו לטוב.

ועל דרך המבואר בארוכה באגרת הקודש³⁵, שכאשר ישנו דבר המבלבל, אזי העצה היא להתבונן בעניין גלות השכינה, שניצוץ הארתה מתלבש בבחינת גלות בדבר המבלבל [וניצוץ זה שרשו נעלה מאד, שלכן ירד למטה כלי-כך, כידוע³⁶

שכל הגבוה ביותר ירד למטה ביותר], וכיוון שכן, הרי זה צריך לפעול בו התגברות ותוספת כוח

(34) פכ"ו.

(35) סכ"ה (קמא, א).

(36) ראה לקו"ת פ' ראה יט, ג. שערי אורה שער הפורים נח, א ואילך. סה, א ואילך. ובכ"מ.

בעבודה.

וכן הוא בעניין "בין המצרים", שדווקא עלידי המיצר נעשית התגברות והוספה יתירה, וככל שהמיצר הוא למטה יותר, עד לפירוש היותר תחתון ב"בין המצרים", הנה עלידי זה דווקא יכולים להתקשר עם הגבוה ביותר.

וכן הוא בעניין "בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך" – שעניין "בכל מאדך" קשור [לא רק עם "בכל נפשך", כנ"ל (ס"ו) שהבלי גבול שלמעלה מהשגה צריך להיות מאיר ונרגש גם בהשגה, בכוחות פנימיים, אלא] גם עם "בכל לבבך", "בשני יצריך"³⁷, והיינו, שדווקא עלידי היצר הרע (דוגמת הפירוש היותר תחתון ב"בין המצרים") באים לעבודת "בכל מאדך", בלי גבול.

ח. ועל פי זה יש להוסיף בפירוש "בין המצרים" – לשון רבים:

כאשר ישנו עניין המיצר למטה, הנה מן המיצר קראתי גו' ענני במרחב³⁸, היינו, שעלידי המיצר באים לבחינת מרחב העצמי, בלי גבול.

אמנם, בחינת מרחב העצמי נקרא גם כן בשם מיצר³⁹, להיותו בבחינת נקודה שלמעלה מאורך ורוחב וגובה ועומק.

וזהו "בין המצרים" לשון רבים – שהמיצר שלמטה, שהוא מטה מטה ביותר, מתקשר עם המיצר שלמעלה, שהוא גבוה גבוה ביותר, מרחב העצמי.

ועניין זה יתגלה כאשר יהפכו ימים אלו לששון ולשמחה, שתמורת "בין המצרים" תהיה "נחלה בלי מצרים", כפי שיתגלה בקרוב עלידי משיח צדקנו.

(מהתועדות שבת פרשת מטות: מסעי ה'תש"ט.

תורת מנחם כרך כו, עמ' 147-153)

(37) ברכות נד, א (במשנה). ספרי ופרש"י עה"פ.

(38) תהלים קית, ה.

(39) ראה גם אוה"ת נ"ך ח"ב ריש ע' אלו.

יותר בחברון מבירושלים. כי החוטאים והפושעים שבה מטמאים את הארץ".

יצויין כי בהמשך דבריו מדגיש הרבי מוהרש"ב כי "ובלתי ספק הוא אשר לעתיד יהיה בה יתרון אור כו".

מהי חירות אמיתית

בכמה שיחות ואגרות ביאר הרבי שחירות אמיתית היא דווקא על ידי שיעבוד לחיי תורה ומצוות ולא זו של פריקת עול – ראה לדוגמא תורת מנחם (כרך כב עמ' 210 ואילך); לקוטי שיחות כרך לו (עמ' 13 ואילך).

ויש לציין מקור לכך גם בדברי רבי יהודה הלוי שהתבטא: "עבד ה' – הוא לבד חפשי".

בגד הרבי בחופה

לפני חתונת הרבי הורה לו אביו הרה"ק ר' לוי יצחק ("ימי מלך" כרך א' עמ' 269): "תחת החופה תלבוש קיטל חדש... מאד חפצתי גם האכנט מבגד הצמח צדק זכותי יגן עלינו אמן, שאצלי". וכבר נתפשט בין אנשי ללבוש בגד (או קיטל שנתפר) מבגדי הרבי.

ויש לציין לנאמר ב'ספר המדות' ערך בגדים חלק שני סעיף וא"ו: "כשאדם לובש לבוש של אביו, עלידי זה בנקל לו לילך במדותיו של אביו".

רופא ידד או מומחה

אחד המענות המפורסמים של הרבי לגבי שאלות בתחום הרפואה הייתה: "כעצת רופא ידד".

ונראה לומר על פי הנאמר במשלי יח, יד: "רוח איש יכלכל מחלהו ורוח נכאה מי ישאנה", ופירש ה'מצודת דוד': "רוח איש, רוח השכלי אשר באיש, יסבול ויחזיק חולי הגוף כי היא מנהגת את הגוף בכריאותו, ואף כי בחוליו, אבל כשהרוח עצמה נכאה ושבורה בעצב ויגון מי ישאנה, כי אין הגוף נושא אותה להחזירה כי אם הוא את הגוף".

וכמו כן במשלי טז, כד: "צוף דבש אמרי נעם, מתוק לנפש, ומרפא לעצם". והיינו, שכדי שיחזיק

החולה צריך להיות חזק ברוחו ונפשו, שזה תלוי בעידודו של רופא ידד וכדומה. וכנראה על פי זה קבע הרא"ש במסכת בבא קמא (פ"ח סימן א') "וצריך שיהיה לחולה נחת רוח מהרופא".

ואלו הם דברי הרא"ש שם: ואם אמר המזיק אני ארפאך, יכול הניזק לומר אין רפואתך מקובלת עלי. ואפילו ידוע שהוא רופא [=מומחה] – משום דאמר ליה [=הניזק למזיק הרוצה לרפאותו] דמית עלי כאריא ארבא [= דומה אתה בעיני כאריה האורב לי].

מאידך, היה קיים גם סוג של מענה: "כעצת רופא מומחה", ולפעמים "כעצת ב' (או ג') רופאים מומחים" – ונראה המקור לזה:

כתב החיד"א (ברכי יוסף יורה דעה שלו, ד) "החולה חייב לבקש היותר מומחה, ואם לאו חובל בעצמו". והנה לא תמיד ידוע מיהו הרופא יותר מומחה או עמיתו, ולכן על פי שנים או שלשה יקום דבר.

צנון וחזרת... לשם שמים!

בליקוטי שיחות (כרך לא עמ' 176 הערה 61) נכתב:

ראה טור סימן רלא (בסוף הסימן) "ועל הדרך הזה זקף רבינו הקדוש אצבעותיו למעלה... ואמר... שלא נהנית מהם (כתובות קד, א) אלא לשם שמים". ובש"ל עשרה מאמרות מ"ח (נוב, ואילך בהגהה) דאף שלא פסק מעל שולחנו לא חזרת כו' (עבודה זרה יא, א. וכקושיית התוס' שם) – "לא עשה זה בשביל הנאה דהיינו שיהנה הגוף רק... שיהיה חזק לעבודת הבורא, ואז הלשון... מדוייק שאמר לא נהנית כלומר אף על פי שאכלתי לא עשיתי בשביל הנאה..."

ובשולי הגיליון (ליקוטי שיחות שם):

ויש לומר שזוהי כוונת אדמו"ר הזקן בתניא (פ"ח) "ולכן צריך... לנקותו ולטהרו מטומאתו שקיבל בהנאת עולם הזה... אלא אם כן מי שלא נהנה מעולם הזה כל ימיו כרבינו הקדוש". דאם כפירוש התוספות (שהוא לא אכל מהחזרת כו' רק אוכלי שולחנו) – מהי הרבותא בזה שהמתנהג ככה אינו צריך לחיבוט הדבר? אלא שאע"פ שאכל לא נהנה מזה, כדברי הש"ל.

פריצת 'מצרי' הגלות

הגלות - הכנה לנישואין ביתר תוקף

כללות עניין הגלות הוא בדוגמת עניין הגירושין (גיטין), שלכן צריך להבהיר בהפטר שבע דנחמתא: "כה אמר ה' אי זה ספר כריתות אמכם אשר שלחתיה". אמנם, עניין זה אינו אלא הכנה והקדמה וכלי לעניין הנישואין בין הקב"ה לישראל ביתר תוקף וביתר שאת לעתיד לבוא - כמו שכתוב בהפטר שבע דנחמתא: "כי בועליך עושיך", והיינו, שהקב"ה קונה את בניישראל בג' העניינים של כסף שטר וביאה (כנ"ל) באופן של "בנין עדי עד", כיוון שזוהי גאולה שאין אחריה גלות. [...]. ונקודת העניין - שעליידי המעמד ומצב של "בין המצרים", שאז העבודה היא באופן ש"מן המיצר קראתי יי", נעשה עניין "עניי במרחב יי", שנמשך אליו מלמעלה עד למטה מבחינת מרחב העצמי - שזוהו עניין של פריצת גדרו של עולם, ענינו של משיח, שנקרא "הפורץ". ועניין זה נעשה עליידי העבודה באופן של פריצת גדר, למעלה ממדידה והגבלה, ועל דרך שמצינו גבי איוב, שפרץ גדרו של עולם, ולכן היו אצלו כל העניינים באופן של "כפל" (שמורה על העדר המדידה והגבלה) - והרי זהו גם אופן עבודת בעל תשובה, כפי שמבאר רבינו הזקן באגרת התשובה על יסוד מאמר רז"ל בתנא דבי אליהו "אם היה רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק א' ישנה ב' פרקים וכו'", שזוהו "כמשל חבל הנפסק וחזור וקושרו שבמקום הקשר הוא כפול ומכופל". ועליידי זה פועלים גם את עניין ה"נחמה בכפליים" (לאחרי ש"חטאה בכפליים" ו"לקחה בכפליים") - "נחמו נחמו עמי", ולא רק נחמה עליידי הנביאים, אלא גם נחמה עליידי הקב"ה בעצמו - "אנכי אנכי הוא מנחמכם" (כדאיתא במדרש), ב' פעמים אנכי, באופן נעלה יותר מ"אנכי" דמתן תורה, שזוהו מצד גודל מעלת עבודת התשובה.

פריצת כל ה'מצרים' וגבולים

וכל זה מודגש ביותר כאשר נמצאים בעקבתא דמשיחא, וצריכים לפעול ביאת משיח צדקנו בגילוי, למטה מעשרה טפחים - עליידי העבודה באופן של פריצת כל המצרים וגבולים: גם מי שנמצא במעמד ומצב שכאשר מביט בשלחן ערוך נעשה לו מר על הלב ("עס ווערט אים ביטער אויפן האַרצן"): מי הוא ומה הוא, באיזה מצב הוא נמצא, וכיצד יוכל לצאת ("אַרויסקריכן") ממנו, ועל אחת כמה וכמה כיצד יוכל להיות ראוי לקבל פני משיח צדקנו שבא בעגלא דידן, בה בשעה שבדרך הטבע לא נשאר זמן לחזור בתשובה, לתקן מה שעשה עניינים אשר לא תיעשה, ולמלא ולהשלים את העניינים שלא עשה - הנה במה דברים אמורים, בהיותו במעמד ומצב של עבודה מדודה ומוגבלת, מה שאין כן בהיותו במעמד ומצב הדרוש לעבודה בעקבתא דמשיחא, באופן ד"ופרצת", שפועל ש"יעלה הפורץ לפנינו".

(מהתועדות כ"ף מנחם אב, ה'תשי"ט. תורת מנחם כרך כו, עמ' 187-189)

גלות בארץ ישראל

בהתועדות ש"פ ויקהל תשמ"א (שיחות קודש תשמ"א כרך ב' עמ' 543) התבטא הרבי כדלהלן: ישנם המתלבטים בשאלה האם גם כיום אחרי כיבוש ירושלים יש לאמור "נחם" בעת תפילת העמידה [=בתשעה באב]?! - שהרי בעת התפילה צריך הכל להיות אמת לאמיתו [=ולכאורה, ירושלים בידי ישראל]. ייאמר בגלוי:

מדובר אכן בארץ ישראל - ולתוכה, כולל לתוך אותן ד' עיירות הקדושות - ירושלים, חברון צפת וטבריה הכניסו ענייני גלות, ולכן גם שם אומרים "ומפני... גלינו מארצנו".

איך אכן אפשר להתבטא כך, הרי נמצאים בארץ ישראל? התשובה היא, שזו אכן ארץ ישראל אך כאשר לתוכה מכניסים עניינים גלתיים - כדוגמא: דווקא בירושלים רוצים לבנות מלון בסגנון של ניו יורק (ובו בריכת שחיה), "אצטדיון" וכו' - עניינים שכולם מקורם בתרבות הגלות ומעשי הגויים - הרי זה בבחינת "גלינו מארצנו".

ויש להדגיש: על ארץ ישראל אין איש בעליה הבית, היא נשארת ארץ ישראל, אך האדם הינו בעלי הבית על עצמו - על ידי הנהגותיו (שאינן כדבעי) מגרש הוא את עצמו מארץ ישראל. דברי הרבי מזכירים את דברי כב' קדושת אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע (אגרות קודש שלו כרך ד' עמ' קעו):

"אבל הכי מפני שירושלים מקודשת גם הבתי ספר והביבליאטיקות וכדומה מהדברים הנמצאים בה המה גם כן מקודשים ח"ו [!?!]. לפי גודל קדושתה כך הוא גודל חורבנה בעונותינו הרבים. ועיקר ענין החורבן הוא ברוחניות, וכל אשר לכב רגש לו ידאב לבו מאד איך שסבכוה בעלי ההפכים והכניסו בה כל דבר טומאה רחמנא ליצלן...

[לעומתה חברון] אין בה... ולא בתי תיאטראות וקרקיסאות... ונוכל לומר דעם היות דירושלים מקודשת יותר מכל מקום עתה קדושת המקום

ידי הבל של המדבר דברי תורה שהוא בחי' רוח ממללא על ידי זה ממשוך אור התורה ממקורה מההעלם אל הגילוי.. בדיבורים ממשכים כו'. וזהו שמברכים נותן התורה לשון הוה".

ועוד מבוואר ב'לקוטי תורה' נצבים מו, ב: "אצל התורה נאמר אשר אנכי מצוך היום כי באמת צריך לירד דרך השתלשלות להתלבש בזמן... ובכל יום יורד הארה חדשה מהתורה להתלבש. וזהו שאנו מברכין בכל יום נותן התורה מחדש".

ולכאורה היה מקום לציין גם לגוף הדין על פי פשטות ההלכה - לדברי הט"ז באורח חיים סי' מז ס"ק ה': "נראה לי עוד שתקנו לחתום נותן התורה שיש במשמעותו לשון הוה ולא נתן בלשון עבר, אלא הכוונה שהוא יתברך נותן לנו תמיד בכל יום תורתו דהיינו שאנו עוסקים בה וממציא לנו הוא יתברך בה טעמים חדשים".

שחיקת האבן לרפואה

בלקוטי שיחות (כרך ל עמ' 170) מביא כ"ק אדמו"ר את המשל הידוע של אדמו"ר הזקן (שעל ידו הסיר הקטרוג על הרב המגיד בגלל הפצתו ענייני חסידות) - מבן מלך שנחלה במחלה מסוכנת, שלא מצאו לה אלא תרופה אחת: לקחת האבן היקרה הקבועה בכתר המלכות של המלך כו', לשחקה ולערבה במים ולשפוך מהתערובת לבין שפתיו של בן המלך, בתקווה שכולי האי ואולי תיכנס טיפה אחת לתוך פיו וכו' ותציל את חייו - וכן הוא בנידון דידן, אשר פרסום רזי התורה (האבן היקרה שבכתר המלך) כדאי הוא כדי להציל את חיי בן המלך (עם ישראל), עיין שם. ויש לציין לפירוש רש"י בבא בתרא (קמ"א) ד"ה מאן (-) לימא לן דלא שחיקי ליה מרגניתא דשויה אלפא זוזי) בכוס החמין, שכן דרך השרים שותין אותו לרפואה.

כלומר: המשל (על הפצת דא"ח) מבוסס על נוהג מסויים שהיו נוהגין בו השרים בזמן הש"ס לשתות אבקת מרגלית לרפואה, וק"ל.

כעצת רופא ידיד מומחה

סיפורו של הרבי על הנודע ביהודה • מהי הדרך לקירוב יהודים? • המקור לנתינת התורה – בהווה • משל אדמו"ר הזקן על שחיקת האבן היקרה – מיוסד על הנהגת השרים בימי הש"ס!... • מדוע לובשים בגד הרבי תחת החופה? • פרק נוסף בסדרת 'יסודתו בהררי קודש'

מתי זוכים לסייעתא דשמיא?

וראה כיצא בזה גם גיטין עז,ב. בבא־מציעא צז,ב.

טענתו של ירמיהו

בכמה הזדמנויות הורה כ"ק אדמו"ר שבפעולה עם הזולת יש לעסוק תחילה בעשיית טוב בגשמיות, ורק לאחר מכן לקרבו לענייני תורה ומצוות, וציין לדברי רש"י דברים א,ד: "אמר משה אם אני מוכיחם קודם שיכנסו לקצת הארץ יאמרו מה לזה עלינו מה היטיב לנו..." (ראה לדוגמה מכתב הרבי מער"ח אדר תשמ"ב – נדפס בסוף קונטרס שמחת עולם, קה"ת תשנ"ד).

וכן איתא בספר הערכים ערך אהבת ישראל סעיף ב:

ומדרכי ההשתדלות לקרב יהודי לתורה ומצות הוא, לעשות לו טובה (גם) בגשמיות ושלא לתלות טובה זו ברוחניות (בתנאי וכו'). עד כאן תוכן דבריו. וראה גם ספר השיחות תשנ"ב, כרך ב' עמ' 449.

ולכאורה יש להביא ראיה שכן דווקא צריך להיות הסדר, לולי במקום שהקב"ה מצווה בפירוש אחרת:

מצינו בירמיה פרק א' פסוקים זח, שירמיה

בעת ביקור האדמו"ר מסדיגורא אצל הרבי ('בצל החכמה' עמ' 102; 241) סיפר הרבי על ה'נודע ביהודה' שנשאל פעם 'שאלה', וענה שלא כהלכה. וכשנשאל הייתכן? – השיב שכנראה לא הייתה השאלה נוגעת למעשה, שכן אילו הייתה השאלה נוגעת למעשה לא היה הקב"ה מאפשר שייצא מכשול מתחת ידו.

והעירני חכם אחד – למה שנזכר ברש"י ד"ה קרי עלי' – בבא בתרא קלג,ב: קרא עליו רבא לנחמו אני ה' בעתה אחישנה, בעת שהצדיקים צריכין לישועה הקב"ה ממציאה להם, אף אתה יודע אני כך שמעולם לא באת דין תקלה על ידך שהרי עכשיו זימנני לי הקב"ה קודם שהגעת להוראה ולא נכשלת.

ובעבודה־זרה כב,א: הנהו מוריקאי (זורעי גינות כרכום), דעובד כוכבים נקיט בשבתא וישראל בחד בשבתא, אתו לקמיה דרבא שרא להו. איתביה רבינא לרבא ישראל ועכו"ם כו' לא יאמר ישראל לעכו"ם טול חלקך בשבת ואני בחול כו' ואם באו לחשבון אסור איכסיף [התבייש], לסוף איגלאי מלתא דהתנו מעיקרא [שהתנו מראש, ולכן היתה מותרת להם החלוקה].

טוען "לא ידעתי דבר כי נער אנכי" – והקב"ה שולל זאת וקובע: "אל תאמר נער אנכי גו' ". על כך פירש רש"י (שם ד"ה כי נער אנכי):

"איני כדאי להוכיחן. משה הוכיחן סמוך למיתתו כבר נחשב בעיניהם בכמה ניסים שעשה להם... [ומונה ששה ניסים: א. הוציאם ממצרים. ב. וקרע להם את הים. ג. הוריד את המן. ד. הגיז את השליו. ה. נתן להם את התורה. ו. העלה את הבאר] – אני, בתחילת שליחותי אני בא להוכיחם [!?!]". כלומר, שגם ירמיה הנביא מצידו טען כך, כיון שהבין שהסדר הנדרש צריך להיות כפי שהיה אצל משה רבינו עליו השלום.

מלחמת תנופה

בשיחת שמחת בית השואבה תשי"ז (תורת מנחם כרך ח"י עמ' 62) מבאר כ"ק אדמו"ר את מעלת מלחמת תנופה על מלחמת מגן, ובין השאר מתבטא:

מה שאין כן במלחמת תנופה שמתנהלת בשטחו של האויב.

וכן הוא בשיחת מוצאי שמחת תורה תשכ"ח (ספר השליחות, קה"ת תשמ"ז, עמ' 64; תורת מנחם כרך נא עמ' 203 ואילך) – "במלחמת תנופה... והמלחמה מתנהלת בשטח האויב".

היכן מצינו שמעלת מלחמה כאשר מתנהלת בשטח האויב? [אמנם בפשטות סברא היא ואין צורך במקור לכך, אולם מאידך יש מקום לסברא הפוכה: בשטחו של האויב, האויב מכיר טוב יותר את תנאי השטח וכו'].

הנה בעל הטורים אומר בריש פרשת תצא: כי תצא למלחמה על אויבך – צא אליהם ואל תניחם לבוא עליך פן ישחיתו הארץ.

גם הרמב"ם בפרשת ויחי (מט, יט) על הפסוק גד גדוד יגודנו, הביא מה שכתוב בירושלמי (סוטה פ"ח ה"י) "גייסא אתי מגיסתא והוא מגייס לה" – ופירש: "לומר כי הגייס יבא לאסור חיל ולגייס עליו והוא יחזור עליהם ויביא גדודיו בארצם".

נשיכה... ללא הנאה

בהתוועדויות תשד"מ (כרך ג' עמ' 2091) מביא

כ"ק אדמו"ר מאמר חז"ל (יומא כב, סע"ב ואילך) "כל תלמיד חכם שאינו נוקם ונוטר כנחש כו", ומבאר:

"אמנם מדגישים 'כנחש', 'שכל המינין נטעמין לו טעם אחד', טעם עפר (פרש"י חוקת כא, ו), וענינו בנמשל – שאין לו שום פניה והנאה (טעם) אישית מנקימה ונטירה זו, אלא עושה זאת אך ורק בשביל 'כבוד התורה', אבל אף־על־פייכן, סוף־כל־סוף תנועת הנפש שלו היא באופן של 'נוקם ונוטר' כו".

ולהעיר, שכן הובא בחידושי מהר"צ חיות לשבת סג,א: "ושמעתי לפרש על דרך שאמרו חז"ל (תענית ח,א. ערכין טו,ב) דשואלים לנחש מה הנאה יש לו בנשיכתו לאדם אחרי דעפר לחמו. וכן התלמיד חכם צריך להתנהג במדה זו דנקימה ונטירה רק לכבוד התורה ולא לצרכו ולהנאת עצמו".

וכן פירש ר"י אייבשיץ ביערות דבש דרוש טו ל"א טבת ד"ה והנה: "כי תלמיד־חכם ראוי לנקום ולנטור מה שהוא לכבוד המקום ותורתו... אבל באופן שלא יהיה לו משום כך שום דבר נגיעה לכבודו בשום אופן, כנחש שנושך מבלי הנאה כלל. אבל אם נוקם ונוטר בשביל כבודו והנאתו אין זה תלמיד חכם כו".

וראה גם 'ענף יוסף' לעין יעקב יומא שם (בשם ספר איי הים): "ראוי לשיהיה מקיים שליחותו לענוש בנקימתו ונטירתו את החוטאים ולא להנאת עצמו. כנחש שהוא נושך והורג לא להנאת עצמו רק לקיים שליחותו יתברך. ואם אינו נוקם ונוטר כנחש רק להנאת עצמו – אינו תלמיד חכם".

נותן התורה – לשון הווה

בשיחותיו הקדושות הזכיר כ"ק אדמו"ר פעמים רבות הלשון 'נותן התורה – לשון הווה'. וכן הובא באגרות קודש כרך ז עמ' רפו: 'נתינת התורה ובמילא גם קבלת התורה היא בכל יום, ובנוסח הברכה נותן התורה לשון הווה".

והנה המקור שצויין לכך בדרך כלל הוא מ"לקוטי תורה תזריע כג, א", וכך נאמר שם: "וכדי להמשיך השלהבת מההעלם אל הגילוי הוא על ידי רוח הנופח בכח. וכך על דרך משל על